

6.SINIF 2.ÜNİTE DERS NOTLARI

Destan ve Yazıtlarda Türkler - 1

Kazanım Ders Notu - 6

» Türklerin Ana Yurdu

- Türklerin ilk yurdu Orta Asya'dır.

Orta Asya;

» Kuzeyde Sibirya

» Güneyde Hindukuş Dağları

» Batıda Hazar Denizi

» Doğuda Kingan Dağları

ile çevrilidir.

- Bu coğrafyada Türkler, İslamiyet'ten önce Hun, Kök Türk ve Uygur gibi devletler kurmuşlardır.

- Orta Asya'da karasal iklim hâkimdir. Bundan dolayı bu coğrafyadaki en temel geçim kaynağı hayvancılık olmuştur. Hayvancılığın temel geçim kaynağı olması nedeniyle bu coğrafyada kurulan Türk devletlerinin büyük bir çoğunluğu göçebe bir yaşam sürmüştür.

- Orta Asya'dan bazı Türk boyları daha çok siyasi ve ekonomik nedenlerle dünyanın değişik yerlerine göç etmişlerdir.

» Orta Asya'dan Göçler

Göçlerin Nedenleri

- Olumsuz iklim şartları ve kuraklık
- Salgın hayvan hastalıkları
- Otlakların yetersizliği
- Hızlı nüfus artışı
- Çin ve diğer devletlerin baskısı
- Türklerin bağımsızlığa düşkünlüğü
- Boylar (sülaleler) arasında yaşanan mücadeleler
- Dünyayı fethetme arzusu (cihan hâkimiyeti)

Göçlerin Sonuçları

- Göç ettikleri yerlerde yeni isimlerle yeni devletler kurdular.
- Göç ettikleri bölgelerde devlet teşkilatı ve devlet yönetimiyle diğer ülkelere örnek oldular.
- Türk kültürü geniş bir coğrafyaya taşındığından dolayı Türk tarihini bir bütün halinde araştırmak daha da zorlaşmıştır.
- Bu göçlerin sonunda Türkler o bölgedeki kültürleri etkilediler. Aynı zamanda yerleştikleri bölgedeki kültürden etkilendiler.

» İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

Devlet Yönetimi

- Devleti, töre adı verilen yazılı olmayan kurallara göre han, hakan, kağan gibi unvanlar verilen hükümdarlar yönetmiştir.
- Kağanlık, Türklere Tanrı tarafından verildiğine inanılan bir görevdi. Bu anlayış kut olarak adlandırılmıştı. Kut, kan yoluyla babadan oğula geçerdi. Bundan dolayı kağan ölünce çocukları devletin başına geçmek için taht kavgası yapardı. Bu yüzden de devlet kısa sürede parçalanırdı.
- Devlet işleri kurultay adı verilen bir mecliste görüşülürdü. Kurultayın başkanı, kağandır. Kağanın eşi hatun ve boy beyleri de bu meclise katılırdı.

Kurultayda son söz kağana ait olduğu için bu meclis danışma meclisidir. Ayrıca hatunun kurultayda yer alması kadınların yönetimde söz hakkı olduğunun kanıtıdır.

Din ve İnanış

- Gök Tanrı inancına sahip olan Türkler, ölümden sonraki yaşama inanırlar ve ölen kişileri eşyaları ile birlikte yuğ adı verilen bir törenle gömerlerdi. Mezarların başına ölen kişinin öldürdüğü düşman sayısınca balbal adı verilen taş heykeller dikilirdi.

Ekonomik Hayat

- Uygurlara kadar temel geçim kaynağı hayvancılıktır. Uygurlarla birlikte tarım önemli bir geçim kaynağı olmuştur.
- Ticaret oldukça önemli bir geçim kaynağı olduğu için İpek Yolu'nu ele geçirmek için sık sık mücadeleler yaşanmıştır.
- Ayrıca dericilik, halıcılık, dokumacılık ve madencilik önemli geçim kaynakları arasında yer almıştır.

Toplumsal Hayat

- Uygurlara kadar göçebe yaşam hakimdir. Uygurlarla birlikte yerleşik yaşam tarzı benimsenmiştir.
- Devlet içinde toplumsal sınıf ayrımı görülmemiştir.
- Ordu - millet anlayışı hakimdir. Yani toplumu oluşturan insanların hepsi aynı zamanda orduda da görev alabilmektedir.

Kültürel Yaşam

- Türk tarihinde ilk kez yazıyı kullanan Kök Türklerin ve Uygurların kendilerine ait alfabeleri bulunmaktadır.
- Türk tarihinin ilk yazılı eserleri olan Orhun Kitabeleri, Kök Türk alfabesi ile yazılmıştır.

Destan ve Yazıtlarda Türkler - 2

Kazanım Ders Notu - 6

» Asya Hun Devleti

- Tarihte bilinen ilk Türk devleti Teoman tarafından kurulan **Asya Hun Devleti**'dir. Asya Hunları;
 - Hayvancılık ile uğraştıkları için göçebe olarak yaşadılar.
 - İpek Yolu'nu ele geçirmek için Çinlilerle mücadele ettiler.
 - Çinliler, Hun akınlarından korunmak için Çin Seddi'ni inşa ettiler.
 - En parlak dönemini Mete Han zamanında yaşadılar.
 - Oğuz Kağan Destanı Asya Hun Devleti'ne aittir.
- Hunlar, taht kavgaları yüzünden önce Doğu ve Batı Hunları olarak ikiye ayrıldı. Batı Hunları, batıya doğru giderek Kavimler Göçü'nün başlamasında etkili oldular. Doğu Hunları ise Çin hâkimiyetine girdiler.
- **Mete Han;**
 - Orduyu daha kolay yönetmek amacıyla "onlu sistemi"; devlet yönetimini daha kolaylaştırmak amacıyla ise "ikili sistemi" buldu.
 - Çinlileri yenmesine rağmen milli kimliklerini koruyabilmek için Çin topraklarına yerleşmedi.

» Kavimler Göçü

- Batı Hunları, Çin hâkimiyetine girmek için batıya doğru göç etmeye başlamıştır. Türklerin geldiğini gören bazı kavimler, Türklerden kaçarak Avrupa'ya doğru göç etmeye başlamıştır. MS 375 yılında birçok milletin göç etmesine neden olan bu olaya Kavimler Göçü denilmiştir.
- Kavimler Göçü tarihte siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan önemli sonuçlara neden olmuştur.
- **Kavimler Göçünün Bazı Sonuçları**
 - Avrupa'ya gelen yeni kavimler, bugünkü Avrupa devletlerinin temellerini attılar.
 - Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı Roma İmparatorluğu olmak üzere ikiye ayrıldı.
 - Avrupa'da derebeylik (Feodalite) rejimi ortaya çıktı.
 - Derebeyliğin tüm dünyayı etkilemesiyle İlk Çağ kapandı ve Orta Çağ başladı.
 - Hunlar, Avrupa'da Avrupa Hun Devleti'ni kurdular.
 - Türk kültürü Avrupa'ya taşınmış ve Türkler Avrupa kültüründen etkilenmiştir.

» Kök Türk Devleti

- Tarihte Türk adıyla kurulan ilk Türk devleti, Bumin Kağan tarafından kurulan **Kök Türk Devleti**'dir.
 - Bumin Kağan, kardeşi İstemi Yabgu ile devleti doğu ve batı olarak yönetti.
 - En parlak zamanları Mukan Kağan zamanında olan Kök Türkler, Mukan Kağan'ın ölmesi üzerine başlayan taht kavgaları ile 582 yılında ikiye ayrıldı. 630 yılında Doğu Kök Türk Devleti, Çinliler tarafından yıkıldı. Batı Kök Türk Devleti ise 630 yılında Çin'e bağlandı.
 - Bir süre sonra Kök Türkler yeniden toparlanarak Kutluk Kağan liderliğinde II. Kök Türk (Kutluk) Devleti'ni kurdular (682-742).
 - Ergenekon Destanı Kök Türklerle aittir.
- Kök Türk Yazıtları olarak adlandırılan abideler II. Kök Türk Devleti'ne aittir. Bu yazıtlar 38 harften oluşan Kök Türk alfabesi ile yazılmıştır. Türk tarihi ve edebiyatının ilk yazılı eserleri arasında yer alırlar. Bu yazıtlarda Türk adı ilk defa millet adı olarak kullanılmıştır.

» Uygur Devleti

- Tarihte yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti Bilge Kül Kağan tarafından kurulan **Uygur Devleti**'dir. Uygurların;
 - Başkentleri Ordubalık şehridir.
 - Kâğıt ve matbaa gibi icatları Çinlilerden öğrenip kullandılar.
 - 18 harften oluşan ve kendilerine ait olan Uygur alfabesini kullandılar.
 - Çinlilerden etkilenecek Manihaizm (Mani) ve Budizm dinlerini benimsediler.
 - Yerleşik yaşama geçtikleri için kendilerinden önceki Türk devletlerine göre tarımda, mimaride, modern şehir kurmada ileri gitmişlerdir.
 - Göç ve Türeyiş destanları Uygurlara aittir.
 - 840 yılında Kırgızlar tarafından yıkılmışlardır.
- **Uygurların Mani dinini benimsemesiyle;**
 - Temel geçim kaynağı olan hayvancılık önemini kaybetmiş ve tarımın önemi artmıştır.
 - Temel yaşam biçimi olan göçebe yaşam yerine yerleşik yaşam başlamıştır.

İslamiyet'in Doğuşu ve Değişim - 1

Kazanım Ders Notu - 7

» İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı

- İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda **çeşitli devletler kurulmuş olsa da siyasi birlik sağlanamamıştı**. İnsanlar kabileler halinde yaşıyor, kabileler arasında kan davalarına bağlı savaşlar yapıyordu. İnsanlar kendi yaptıkları putlara tapıyor, kadınlar ve kız çocuklarına değer verilmiyordu. Bu döneme "**Cahiliye Dönemi**" denilmektedir.
- Bu kötü gidişe dur diyecek kutlu kişi Hz. Muhammed, 571 yılında Mekke'de dünyaya geldi.

Hz. Muhammed;

- ✓ Anne ve babasını kaybedince dedesi ve amcası tarafından büyütüldü.
- ✓ Gençliğinde dürüstlüğü ve güvenilirliği ile herkesin sevgisini kazanmıştır. Bundan dolayı kendisine El-Emin (Güvenilir) lakabı verilmiştir.
- ✓ Mekke'nin ileri gelenleri tarafından Hz. Muhammed'in de aralarında bulunduğu "**Hilfu'l-Fudûl**" (Erdemliler Topluluğu) adı verilen bir topluluk oluşturuldu. Bu topluluk Mekke'de zulme uğramış mazlumlara yardım etmiş ve zalimlerle mücadele etmiştir.
- ✓ Hz. Muhammed, putlara inanmıyor ve bunun yanlış olduğunu dile getiriyordu.
- ✓ Hira Mağarası'nda iken 610 yılında ilk vahiy geldi.
- Hz. Muhammed'e peygamberlik geldikten sonra İslamiyet'e karşı olan Mekkeliler, bu yeni dinin yayılmasına tepki gösterdiler. Müslümanlara baskı ve şiddet uygulamaya başladılar.
- Mekkelilerin baskısı artınca 622 yılında Medinelilerin davetiyle Hz. Muhammed ve bazı Müslümanlar, Medine'ye göç etmiştir. İslam tarihinde bu olaya **hicret** adı verilmiştir.

- Hz. Muhammed, hicretten sonra Medine'de Müslüman, Yahudi ve putperestleri bir araya getirerek **Medine Sözleşmesi**'ni yaptı. **Bu sözleşmeye göre;**
 - Müslüman ve Yahudiler barış içerisinde yaşayacaklardır.
 - Medine'nin savunması hep birlikte yapılacaktır.
 - Yahudiler dinlerini serbestçe yaşayacaklardır.
 - Müslümanlar ve Yahudiler, başka bir topluluk ile anlaşmazlık yaşarlarsa birbirlerinin yanında yer alacaklardır.
 - Yahudiler ve Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıklarda Hz. Muhammed hakem olarak kabul edilecektir.

■ Hz. Muhammed Dönemi'nde yaşanan diğer önemli gelişmeler şunlardır;

Bedir Savaşı (624)

Mekkelilerle Müslümanlar arasındaki ilk savaştır. Savaşı Müslümanlar kazandı. Esir düşen Mekkeli müşriklerden okuma yazma bilenler, on Müslümana okuma yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakıldı. Bu durum **eğitime** verilen önemi kanıtlar.

Uhud Savaşı (625)

Mekkelilerle yapılan bu savaşı Müslümanlar kaybetti.

Hendek Savaşı (627)

Mekkelilerin yaptığı saldırı geri püskürtüldü.

Hudeybiye Barışı (628)

Mekkeliler, Müslümanları hukuken tanımış oldular.

Mekke'nin Fethi (630)

Kâbe, Müslümanların eline geçti ve putlardan temizlendi.

- Hz. Muhammed son haccında Müslümanlara "**Veda Hutbesi**" ile seslenmiştir. Bu hutbede cahiliye adetlerinin kaldırıldığını açık bir şekilde söylemiştir. Veda Hutbesi'nden sonra vefat etmiştir (632).

İslamiyet'in Doğuşu ve Değişim - 2

Kazanım Ders Notu - 7

» Dört Halife Dönemi (632 - 661)

Hz. Muhammed'in vefatından sonra Dört Halife Dönemi başlamıştır. Dört halife, Müslümanların ileri gelenlerinin seçimiyle belirlenmiştir.

Hz. Ebubekir Dönemi (632 - 634)

- Peygamberimizden sonra yönetime gelen ilk halifedir.
- Hz. Muhammed'in vefatından sonra ortaya çıkan yalancı peygamberleri ortadan kaldırmıştır.
- Savaşlarda pek çok hafızın şehit olması nedeniyle **Kur'an-ı Kerim'i kitap hâline getirmiştir.**

Hz. Ömer Dönemi

- Kudüs, Suriye, Filistin ve İran bu dönemde fethedilmiştir.
- Hicreti başlangıç kabul eden **hicri takvim bu dönemde hazırlanmıştır.**
- Sınırların genişlemesiyle siyasi, hukuki ve sosyal alanlarda düzenlemeler yapılmıştır.

Hz. Osman Dönemi

- İslam donanması kurularak Kıbrıs Adası fethedilmiştir.
- **Kur'an-ı Kerim, bu dönemde çoğaltıldı** ve dünyanın bazı önemli başkentlerine gönderilmiştir.

Hz. Ali Dönemi

- **Müslümanlar arasında ayrılıklar başlamış**, bu nedenle fetihler durmuştur.
- İslam Devleti'nin merkezi Medine'den Kufe'ye taşınmıştır.

Hz. Ali'nin şehit edilmesiyle Dört Halife Dönemi sona ermiştir. Dört Halife Dönemi'nden sonra Şam'da kurulan Emevi Devleti'nin hükümdarı olan Muaviye'nin, oğlu Yezid'i veliaht tayin etmesi ile halifelik saltanata dönüşmüştür.

» Emeviler Dönemi (661-750)

- Dört Halife Dönemi'nden sonra merkezi Şam olmak üzere Emevi Devleti kuruldu.

Bu dönemde;

- Halifelik, babadan oğula geçerek saltanat haline dönüştü.
- Cebeli Tarık Boğazı geçilerek İspanya fethedildi.

- **Emeviler** askeri ve siyasi açıdan İslamiyet'in sınırlarını genişletmiş olsa da **uyguladıkları aşırı milliyetçi ve ayrımcı tutum yüzünden** Türkler başta olmak üzere birçok milletin İslamiyet'i kabul etmemesine neden olmuştur.

- Emevilerin Arap olmayan Müslümanlara karşı uyguladıkları bu ırkçı yaklaşım İslamiyet'in yayılışını yavaşlatırken Emevi iktidarının da yıkılışını hızlandırdı.

- Emevi Devleti yıkıldıktan sonra İspanya'da Endülüs Emevi Devleti kuruldu (756-1031).

- Endülüs Emevileri Avrupa'yı eğitim, bilim ve teknoloji alanlarında etkiledi.

» Abbasiler Dönemi (750-1258)

- Emevi hanedanlığına son veren Abbasiler, Bağdat merkezli bir devlet kurdular.

Bu dönemde;

- Emevilerin ırkçı tutumlarından vazgeçildi.
- Bilim ve sanat alanında büyük ilerlemeler sağlandı.

- **Abbasiler**, Emevilerin izlediği milliyetçi politikanın tam tersine hoşgörü ve herkese eşit yaklaşan bir politika izlediler.

- Abbasilerin hoşgörü tutumu, Türklerin ve birçok milletin İslamiyet'i kabul etmelerini sağladı.

- Abbasiler, 751'de Talas Savaşı'nda Türklerle ittifak yaparak Çinlileri mağlup etti. Bu dönemden sonra Türklerin İslamiyet'e girmesi hızlandı.

- Abbasiler Dönemi'nde Türklere devlet içinde bazı görevler verildi. Türkler için Bağdat'ın kuzeyinde Samarra şehri kuruldu.

- Abbasiler, 1258 yılında İlhanlılar tarafından yıkıldı.

İslamiyet ve Türkler - 1

Kazanım Ders Notu - 8

» İslamiyet Öncesinde Türklerde Din ve İnanç

Türklerin geniş bir coğrafyada yaşamaları ve farklı dinlerle temas hâlinde olmaları, çeşitli din ve inançları benimsemelerinde etkili olmuştur. İslamiyet'ten önce Türkler Gök Tanrı, Budizm, Şamanizm, Zerdüştlük, Manihaizm ve Hristiyanlık gibi din ve inançları kabul etmişlerdir. Bunlar içinde en yaygın olanı Gök Tanrı inancıydı.

» Türklerin İslamiyet'e Geçiş

Türklerin Müslüman Araplarla ilk temasları Hz. Ömer zamanında gerçekleştirilen fetihlerle başladı. Ancak Türklerin toplu olarak İslamiyet'i kabul etmeleri ve Türk-İslam devleti kuracak çoğunluğa ulaşabilmeleri üç asırlık bir zamanı buldu.

Talas Savaşı (751)

Abbasilerle Çinliler arasında yaşanan bu savaşta Karluk Türkleri, Abbasileri desteklemiş ve Abbasiler savaşı kazanmıştır. **Bu savaştan sonra** Türklerle Abbasiler arasında olumlu ilişkiler başlamış ve **Türkler kitleler halinde Müslüman olmaya başlamıştır.**

- Orta Asya'da İslamiyet'i kabul eden **ilk Türk boyu Karluklar, ilk Türk devleti ise Karahanlılardır.**
- Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinin gerekçeleri şunlardır;
 - ① Emevilerin aksine Abbasilerin uyguladığı eşit ve hoşgörülü politikalar
 - ② İslamiyet'teki Allah inancı ile Türklerdeki Gök Tanrı inancının birbirine benzemesi
 - ③ İslamiyet'teki cihat anlayışı (İslamiyet'i yayma) ile Türklerdeki cihan hâkimiyeti anlayışının birbirine benzemesi
 - ④ İslamiyet'teki ahiret inancının, cennet ve cehennem kavramlarının Türklerde de görülmesi
- Türkistan'da İslam dininin tanınması ilk olarak tüccarlar aracılığıyla gerçekleşmişti. Orta Asya'daki medreselerde yetişen dervişler, ticaret kervanlarına karışarak göçtükleri insanlara İslamiyet'in esaslarını anlatıp öğrettiler.

» Türklerin İslam Dünyasına Olan Katkıları

- Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda değişim ve etkileşimler olmuştur. Türkler askeri ve siyasi olarak İslam dünyasına hizmetler yapmış ve İslamiyet'in yayılmasını sağlamıştır.

Türklerin İslam dünyasına katkılarından bazıları şunlardır;

- ✓ Abbasi halifelerini koruyarak İslamiyet'in koruyuculuğunu üstlendiler.
- ✓ Değişik kıtalarda İslamiyet'in yayılmasını sağladılar.
- ✓ Osmanlı döneminde halifelik unvanı ile İslam dünyasına siyasi liderlik yaptılar.
- ✓ Medrese, cami, külliye, türbe gibi mimari eserler inşa ederek İslam kültürünün yayılmasına katkıda bulundular.

» Samarra ve Avasım Şehirleri

- Abbasiler zamanında Türkler, İslamiyet'in yayılması için askeri ve yönetim alanında birçok katkıda bulundular. Abbasiler, Türkleri askeri özelliklerini kaybetmelerini için **Samarra** adı verilen şehre yerleştirdiler. Ayrıca Bizans'a karşı sınırda kurulan **Avasım** şehirlerine de Türkleri yerleştirdiler.

» Yönetim Alanında Yaşanan Değişiklikler

- Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte yönetim alanında da bazı değişiklikler yaşanmıştır.
 - Devlet işlerinin görüşüldüğü kurultay, divan adı verilen bir meclise dönüştü.
 - Hükümdarlar halifeden onay alarak tahta geçmeye başladı.
 - Paraların üzerine halifenin ismi yazılarak halife adına hutbe okutulmaya başlandı.
 - Hükümdarlar İslami isim ve unvanlar almaya başladı.

İslamiyet ve Türkler - 2

Kazanım Ders Notu - 8

» İlk Türk İslam Devletleri

- İlk Türk İslam devletleri şunlardır; Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklu Devleti

» Karahanlılar (840-1212)

- Kurucusu Bilge Kül Kadir Han'dır. Satuk Buğra Han zamanında İslamiyet'i kabul ettiler.
- Bu dönemde **Kaşgarlı Mahmut**, Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türk dilinin üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla **Divan-ü Lugâti't Türk** adıyla bir sözlük hazırlamıştır.
- **Yusuf Has Hacib** ise **Kutadgu Bilig** adlı kitabında hükümdara devlet yönetimi konularında tavsiyeler sunmaktadır. **Edib Ahmet Yükneki**'nin **Atabetü'l Hakâyik**'i ve **Hoca Ahmed Yesevi**'nin **Divân-ı Hikmet**'i de dönemin önemli eserleri arasında yer alır.
- Diğer Türk İslam devletlerine göre **Türk kültüründen en az uzaklaşan devletlerden biri Karahanlılar olmuştur**. Bunun nedeni **nüfusunun çoğunluğunun Türk olmasıdır**.

» Gazneliler (963-1186)

- Gazneliler, 963 yılında Afganistan'da yer alan Gazne şehrinde Alp Tigin tarafından kuruldu.
- Devletin en ünlü hükümdarı **Hindistan'a on yedi sefer düzenleyerek burada İslamiyet'i yayan Gazneli Mahmut**'tur.
- İslamiyet'e yaptığı katkılardan dolayı Abbasi halifesi tarafından Gazneli Mahmut'a **"sultan"** unvanı verilmiştir. Bu durum Türklerin İslamiyet'in siyasi lideri ve askeri koruyucusu olduğunun bir göstergesidir.
- Gazneli Mahmut farklı milletler arasında ayrım yapmamış ve hoşgörü bir yönetim sergilemiştir.
- Biruni ve Firdevsi gibi birçok bilgin ve şairi koruyan Gazneli Mahmut, bilimin ve edebiyatın gelişmesine de katkıda bulunmuştur.
- Gazneli Sultanı Mesud, 1040 yılında Selçuklularla yaptığı Dandanakan Savaşı'nda yenilmiştir. Bu savaş sonrasında Gazneli Devleti zayıflama sürecine girmiş ve 1186 yılında yıkılmıştır.

» Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

- Oğuzlara bağlı Kınık boyundan gelen Selçuklular, Tuğrul Bey zamanında Dandanakan Savaşı'nı kazanarak Horasan'da kendi devletlerini kurdular. Tuğrul Bey, devleti kardeşi Çağrı Bey ile birlikte yönetmiştir. Bu durum ikili sistemin devam ettirildiğinin göstergesidir.

Tuğrul Bey Dönemi

- Bizans İmparatorluğu'nu Pasinler Savaşı'nda yenmiştir (1048).
- Abbasi halifesini koruduğu için **"Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı"** unvanını almış ve İslamiyet'in siyasi lideri olmuştur.

Alparslan Dönemi

- Bizans ile 1071 yılında yapılan Malazgirt Savaşı'nı kazanmıştır. Bu savaş ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.

Melikşah Dönemi

- Selçuklular en parlak dönemini Melikşah devrinde yaşamıştır.
- Ömer Hayyam'a bir takvim hazırlattı. Güneş yılını esas alan, Türklere ait olan bu takvime Celali Takvimi denildi.

Vezir Nizamülmülk

- Sultan Alparslan ve Melikşah dönemlerinde vezirlik yaptı.
- Nizamiye Medreselerinin ülkenin birçok şehrine yayılmasını sağladı. Ayrıca devlet işlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini anlatan "Siyasetname" adlı eseri yazdı.
- **Büyük Selçuklu Devleti'nin Türk İslam dünyasına bazı katkıları şunlardır;** Abbasi halifesini koruyarak İslamiyet'in siyasi liderliğini üstlendiler. Bizans ile yaptıkları savaşlarla Anadolu'ya İslamiyet'in yayılmasını sağladılar. Medrese, cami, külliye, türbe gibi mimari eserler inşa ederek İslam kültürünün yayılmasına katkıda bulundular.

» Anadolu'ya İlk Türk Akınları

- Anadolu'ya ilk Türk akınları 4. yüzyılda Hunlar ve Sibirler tarafından yapılmıştır. Ancak o dönemde Anadolu'da hâkimiyet süren Bizans İmparatorluğu tarafından yenilgiye uğratılmışlardır. Orta Asya'da boylar halinde yaşayan Oğuz Türkleri, Büyük Selçuklu Devleti zamanında Çağrı Bey'in komutasında 1015'li yıllarda Anadolu'ya keşif amaçlı akınlar yapmışlardır. Keşif amaçlı bu akınlar ilerleyen zamanlarda Anadolu'yu yurt edinmek amaçlı seferlere dönüşecektir.
- Türklerin Anadolu'yu Yurt Edinmek İstemelerinin Nedenleri**
 - 1- Elverişli iklim koşullarına ve tarım yapılacak verimli topraklara sahip olması
 - 2- Su kaynakları ve maden gibi yer altı ve yer üstü zenginliklerine sahip olması
 - 3- Coğrafi konumu açısından önemli kara ve deniz ticaret yolları üzerinde bulunması
- Tuğrul Bey, kardeşi Çağrı Bey'in yaptığı keşif seferleri ile Anadolu hakkında bilgi sahibi oldu. Türkmenlere yeni yurt bulmak amacıyla komutanlarını Anadolu'nun fethi için görevlendirdi.
- Anadolu'nun Türk yurdu olmasına yönelik yapılan savaşlar şunlardır;**
 - 1- Pasinler Savaşı (1048)
 - 2- Malazgirt Savaşı (1071)
 - 3- Miryokefalon Savaşı (1176)

» Pasinler Savaşı (1048)

Savaşın Sebebi: Büyük Selçuklu Devleti'nin Anadolu'yu yurt edinmek için Doğu Anadolu'ya doğru hareket etmesi

Savaşın Sonucu: Büyük Selçuklular bu savaşı kazanarak Bizans'a karşı ilk büyük zaferini elde etti.

» Malazgirt Savaşı (1071)

Savaşın Sebebi: Bizans'ın Türklerin Anadolu'ya yerleşmesini engellemek istemesi

Savaşın Gelişimi: Bizans ordusunda paralı asker olan Uz ve Peçenek Türklerinin yer değiştirmesi ve turan taktığının kullanılması sonucunda savaşı Büyük Selçuklu Devleti kazandı.

Savaşın Sonuçları: Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı ve Türkler kitleler halinde Anadolu'ya göç etmeye başladı. Anadolu'da Türk tarihi başladı. Ayrıca Anadolu'da ilk beylikler dönemi başladı.

» Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri

- Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasından sonra Anadolu'da Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı beylikler kuruldu.** Çaka Beyliği, Saltuklular, Mengücekliler, Artuklular, Danişmentliler bu beyliklerden bazılarıdır. Bu beylikler;
 - 1- Anadolu'nun Türkleşmesine ve Müslüman olmasına katkı sağladılar.
 - 2- Anadolu'nun bayındır olabilmesi için çeşitli yapılar inşa ettiler.
 - 3- Bulundukları toprakları Bizans ve Haçlılardan korudular.
- Danişmentliler,** Danişment Gazi tarafından Tokat, Sivas, Malatya ve civarında kuruldu. Yağıbasan Medresesi, önemli eserleri arasında yer alır.
- Saltuklular,** Saltuk Bey tarafından Erzurum merkez olmak üzere Doğu Anadolu'da kuruldu. Mama Hatun Külliyesi, önemli eserleri arasında yer alır.
- Mengücekliler,** Mengücek Gazi tarafından Erzincan'da kuruldu. Divriği Ulu Camii, önemli eserleri arasında yer alır.
- Artuklular,** Artuk Bey tarafından Diyarbakır, Mardin ve çevresinde kuruldu. Malabadi Köprüsü, önemli eserleri arasında yer alır.
- Çaka Beyliği,** bilinen ilk Türk denizcisi olarak kabul edilen Çaka Bey tarafından İzmir ve çevresinde kuruldu.

» Türkiye Selçuklu Devleti

- 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nden sonra Alparslan'ın görevlendirildiği komutanlardan birisi de Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu olan Süleyman Şah'tır. Bizans'ın zayıflıklarından yararlanan Süleyman Şah, İznik'e kadar geldi ve burayı başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu.

■ Türkiye Selçuklu Devleti

- Anadolu beyliklerini kendisine bağlayarak Bizans'ı yenmeyi başarmış ve Anadolu'nun kesin olarak Türk yurdu olmasını sağlamıştır.
- İslam dünyası üzerine yapılan Haçlı Seferlerine karşı durmuş ve Anadolu'nun bu seferlerden çok fazla zarar görmesini engellemiştir.
- Yaptıkları mimari eserlerle Anadolu'yu bayındır hale getirmiş, kara ve deniz ticareti sayesinde ekonomik olarak güçlenmişlerdir.

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin Bizans ile Anadolu toprakları için mücadele etmesi, Anadolu beyliklerini kendisine bağlaması **Anadolu siyasi birliğinin sağlanması için yapılan çalışmalardır.**

» Haçlı Seferi

- 11. ve 13. yüzyıllar arasında Hristiyan Avrupalı ülkelerin, İslam ve Türk dünyası üzerine yaklaşık iki yüz yıl boyunca düzenledikleri seferlere **Haçlı Seferleri** denilmiştir.

■ Haçlı Seferlerinin Nedenleri

- Kudüs'ü Müslümanların elinden almak istemeleri ve din adamlarının halkı Müslümanlar aleyhine kışkırtmaları (Dini)
- Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan tek başına atamayacağını anlamasıyla Avrupa'dan yardım istemesi ve Avrupalıların Türklerin batıya ilerlemesini durdurmak istemeleri (Siyasi)
- Avrupalıların Doğu ülkelerinin (İslam ülkelerinin) zenginliklerini ele geçirmek istemeleri ve Avrupa halkının içinde bulunduğu yoksulluk (Ekonomik)

- **Birinci Haçlı Seferinde İznik, Haçlılar tarafından alındı. Türkiye Selçuklu Devleti başkentini Konya'ya taşıdı. Kudüs, Urfa ve Antakya Haçlıların eline geçti.**

Türklerin Urfa'yı geri alması üzerine Haçlılar ikinci seferini düzenledi. Türkiye Selçuklu Devleti, Haçlıları bozguna uğrattı.

Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü Haçlılardan geri alması üzerine Haçlılar üçüncü seferi düzenledi. Bu sefer de Haçlıların yenilgisiyle sonuçlandı.

■ Haçlı Seferlerinin Sonuçları

- Matbaa, kâğıt, pusula ve barut Avrupa'ya götürüldü. (Teknik)
- Derebeylerin seferlerden geri dönememesi ile derebeylik sistemi zayıfladı. Türklerin ilerleyişi bir süre durdu. (Siyasi)
- Din adamlarına ve kiliseye duyulan güven azaldı. (Dini)
- Doğu-batı ticareti gelişti. (Ekonomik)

» Miryokefalon Savaşı (1176)

■ Savaşın Sebebi:

Türklerin Anadolu'yu yurt edinmelerinden rahatsız olan Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atmak istemesi

■ Savaşın Sonuçları:

- Anadolu kesin olarak Türk yurdu oldu.
- Bizans'ın Türkleri tek başına Anadolu'dan atma ümidi kalmadı.
- Bizans tamamen savunmaya çekilmiş, Türk akınları devam etmiştir.
- Avrupalılar Anadolu'ya Türkiye demeye başlamışlardır.

» Köseadağ Savaşı (1243)

■ Savaşın Sebebi:

Moğolların Anadolu'yu ele geçirmek için saldırıya geçmesi

■ Savaşın Sonuçları:

- Türkiye Selçuklu Devleti savaşı kaybetti ve yıkılma sürecine girdi.
- Anadolu siyasi birliği bozuldu. Anadolu'da ikinci Türk beylikleri kuruldu.
- Moğol baskısının Anadolu'da arttığı dönemde Mevlâna Celâleddin-i Rumi, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre, Ahi Evran gibi gönül insanları ve düşünürlerin öğretileri, halkın manevi açıdan güçlenmesini ve birliğini destekledi.
- Ahiler, halkın meslek edinerek kalkınmasında ve Türk varlığının Anadolu'da kalıcı olmasında önemli rol oynadılar.

Medeniyete Yön Veren Yollar

Kazanım Ders Notu - 10

» Ticaret Yollarının Önemi

- İlk çağlardan günümüze genellikle ticaret yollarını kontrol eden devletler hem siyasi olarak hem de ekonomik olarak güçlenmişlerdir. Bu yollar için devletler savaşmış, bazen de medeniyetler yıkılmıştır. Bu yollar aracılığıyla devletler ve milletler siyasi, ekonomik ve kültürel olarak birbirlerine daha yakınlaşmış ve sürekli bir iletişim içinde olmuşlardır.
- İlk ve Orta Çağ'da İpek ve Baharat Yolları ticari faaliyetlerin en aktif yapıldığı güzergâhlar olmuştur.

— İpek Yolu — Baharat Yolu

- Şehirler, ülkeler, medeniyetler arasında yapılan ticaret faaliyetlerinin artması kültürel, ekonomik ve siyasi etkileşimin de artmasını sağlamıştır.
- Orta Çağ'da Müslüman devletler, İpek Yolu ile Baharat Yolu'na hâkim olmuş ve zenginleşmiştir.
- **Ticaret Yolları**
 - Devletlerin ekonomik ve siyasi olarak gelişmesini sağlarlar.
 - Ülkelerin ihtiyacı olan ürünleri ve malzemeleri karşılarlar.
 - Devletler ve milletler arasında kültürel etkileşimi hızlandırır.
 - Farklı ürünlerin tanıtılmasına katkıda bulunurlar.
 - Teknolojik gelişmelerin hızla yayılmasını ve tanıtılmasını sağlarlar.

» İpek Yolu

- İpek Yolu, Çin'den başlayıp Orta Asya ve Anadolu üzerinden geçerek Avrupa'ya kadar uzanan tarihin en önemli yollarından biri olmuştur.
- İpek Yolu aracılığıyla tüccarlar, Avrupa'ya ve yol üzerindeki ülkelere ipek, porse-len, kâğıt gibi ürünler gönderiyorlardı. Avrupa ve başka ülkelere aynı yol üz-e-rinden altın, gümüş gibi değerli madenler ile atlar getiriliyordu. İpek Yolu'na adının verildiği paha biçilmez ipekler, Çinlilerin en önemli ihracat ürünüydü.

ÖNEMLİ: İlk Türk devletleri ile Çinliler arasında sürekli olarak İpek Yolu'nu ele geçi-r-me mücadeleleri yaşanmıştır.

» Baharat Yolu

- Baharatın ana vatanı Hindistan, Çin gibi Uzak Doğu ülkeleri olduğu kabul edilmiş-tir. Baharat yüzyıllarca kara ve deniz yoluyla Uzak Doğu'dan Afrika'ya ve Avru-pa'ya taşınmıştır.
- Baharat Yolu'na adını veren ürün ise baharattı. Orta Çağ'da Avrupalıların eti taze tutabilmek için kaynağı Hindistan ve Endonezya olan baharata ihtiyaçları vardı. Baharat, Orta Çağ Avrupa'sında pahalı olduğundan sadece zenginler satın alabi-liyorlardı.

ÖNEMLİ: Ticaret yolları daha çok doğal geçitler, vadiler üzerinde kurulmuştur. Dev-letler, bu yollar üzerine güvenlik ve dinlenme amaçlı olarak hanlar, kervan-saraylar ve derbentler (karakol) yapmışlardır.

ÖNEMLİ: Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu'dan geçen kara ve deniz ticaret yolla-rına hâkim olarak gümrük vergilerini artırmayı hedeflemiştir. Bu amaçla Alanya, Antalya, Samsun ve Sinop gibi şehirleri fethetmiş, komşu ülkeler-le ticaret anlaşmaları yapmıştır. Ayrıca ülkedeki ticaret yollarının cazibesi-ni artırmak için tüccarların malları ve canları sigortalanmış, yollar üzerine günümüzdeki karakollara benzeyen derbentler ve kervansaraylar (hanlar) inşa edilmiştir.